

ÇİRO VE KARLAR AZALMIŞ, İHRACAT ARTMIŞTIR

Erol İyibozkurt
Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F.
Öğretim Üyesi

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası 1997 yılında başlattığı 500 Büyük Firma Araştırmasını 2001 yılında 250 firmayı ele alarak sürdürdü. **2002 yılında da 250 firma ele alınmış bulunmaktadır.**

Çalışma her yıl olduğu gibi firmaların KDV dahil iç ve dış cirolarını,brüt katma değerlerini, öz sermaye tutarlarını, net aktifleri, vergi öncesi dönem karlarını, ihracatlarını ve ücretle çalışanların ortalama sayısını içermektedir.

Derlenen verilerin tutarları TL cinsinden nominal rakamlar olduğundan, Araştırma enflasyon artışlarını elimine etmek üzere 2001 yılında başlattığı önemli sektörleri dolar bazlı olarak değerlendirme çalışması 2002 de de 5 sektör (tekstil ve konfeksiyon, otomotiv ana ve yan sanayi, makine ve metal, elektrik ve elektronik, gıda tarım ve hayvancılık) için gerçekleştirmiştir.

Çalışma incelenmesinin Bursa ekonomisinin son yıllardaki durumunu yansıtmaktadır. **Bu bağlamda dikkati çeken önemli notlar şunlardır:**

1. Toplam ciro tutarları TL cinsinden sürekli artış gösterirken, dolar bazında önemli sektörler içinde otomotiv ana ve yan sanayii ile elektrik ve elektronik hariç cirosu artan sanayi yoktur. Tekstil ve konfeksiyon, makine ve metal, gıda, tarım ve hayvancılık sektörlerinde dolar bazlı cirolar azalmıştır. Tekstilin 1997 yılında 3 milyar 462 milyon dolar olan cirosu 2002 yılında 2 milyar 728 milyondur. Aynı şekilde makine ve metal sektöründe 1997 yılında 762 milyon dolar alan ciro 2002 yılında 553 milyona inmiştir.

Gıda tarım ve hayvancılık sektöründe 1997 yılında toplam ciro 577 milyon dolar iken 2002 yılında 545 milyon dolardır.

Bu sektörlere karşılık otomotiv ana ve yan sanayiinde 1997 yılında toplam ciro 2 milyar 539 milyon dolar iken 2002 yılında 3 milyar 214 milyon dolar olmuştur. Aynı şekilde elektrik ve elektronik sektöründe 1997 yılında 477 milyon dolar olan toplam ciro 2002 yılında 637 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

2. Karlar azalmıştır. Örneğin 250 firma içinde kar edenlerin sayısı 225'den 202'ye gerilerken, zarar edenlerin sayısı 25'den 48'e çıkmıştır.

Karların gerçek anlamda azaldığını 5 sektörün dolar bazlı dönem karlarına bakıldığında net olarak görmek mümkündür. Tekstil sektörünün 1997'de 138 milyon 696 bin dolar olan karı 2002 yılında 98 milyon 325 milyon dolar olmuştur. Otomotiv ana ve yan sanayiinde aynı yıllar içinde dönem karı 339 milyon 787 bin dolardan 193 milyon 267 bin dolara inmiştir. Makine metal (87 milyon 178 bin dolardan 24 milyon 863 bin dolara), elektrik ve elektronik (60 milyon 133 bin dolardan 55 milyon 573 bin dolara) ve gıda tarım ve hayvancılık (42 milyon 27 bin dolardan 21 milyon 182 bin dolara) sektörlerinde de benzer gelişmeler vardır.

Bursa bölgesindeki ana sektörlerin ciro ve karlılıklarında son yıllarda yaşanan durgunluk ve gelişmeler çok büyük ölçüde Türkiye ekonomisinde yaşanan ekonomik krizlerle ilgilidir. Enflasyonun kronik olması belirsizlikleri artırmış ve faizlerin (nominal olsun reel olsun) yüksek olması yatırımları ve tüketimi baskı altına almıştır. Bu durum firmaları etkilemiş enflasyonla birlikte fiyatlar artmasına rağmen reel anlamda cirolar fazla artırılamamış ve karlar azalmıştır.

Ekonomimizdeki beklentiler de bu yönde gelişmiştir. Kamu sektörü finans açıklarını kapatmada iç borçlanmaya yönelince faizlerin düşmesi daha zorlaşmıştır. Çünkü kamu sektörünün iç borçlanmasını artırabilmesi için faiz oranlarını yüksek tutması zorunludur. Faizlerin yüksek oranlarını koruması üretim maliyetlerinin düşmeyeceğini, böylece yatırım ve üretime yönelik politikaların izlenmesinde sıkıntıların ortaya çıkacağını göstermiştir. Ayrıca faizlerin yüksekliği tüketimi azalttığından toplam talep de fazla artırılamamıştır.

3. Ekonomi sıkıntı yaşamasına rağmen ihracat pek fazla etkilenmemiştir. Özellikle 1997 yılından 2002 yılına doğru gelindiğinde otomotiv ana ve yan sanayi, makine metal sanayi ile elektrik ve elektronik sanayi ihracatında önemli artışlar kaydedilmiştir. Otomotiv ana ve yan sanayinin ihracatı 1997 yılında sadece 302 milyon 260 bin dolar iken 2002 yılında 2 milyar 134 milyon 241 bin dolara ulaşmıştır. Makine ve metal sektöründe ihracat aynı yıllarda 158 milyon 283 bin dolardan 239 milyon 121 bin dolara varmıştır. Elektrik ve elektronik kesiminde 1997 yılında ihracat 36 milyon 835 bin dolar, 2002 yılında 59 milyon 633 bin dolardır.

Tekstil ve konfeksiyon sanayi ile gıda tarım ve hayvancılık sanayinde 1997'den 2002'ye ihracat pek fazla değişmemiştir. Tekstil ve konfeksiyon sektöründe 1997 yılında 969 milyon 323 bin dolar, 2002 yılında 925 milyon 664 bin dolardır. Ancak bu sektörde ihracat 1998 yılında 559 milyon 586 bin dolara kadar gerilemiştir. Gıda tarım ve hayvancılık sanayinde 1997 yılında ihracat 125 milyon dolar, 2002 yılında 116 milyon 257 bin dolardır.

TL dolar ve euro karşısında değer kazanırken, ihracatın düşmemesi ve hatta bazı ana sektörlerde artması Bursa bölgesindeki firmaların dış rekabetlilik karşısında kendilerini oldukça iyi koruduklarını göstermektedir.

Avrupa’da da benzer gelişmeler olmuş, euro dolar karşısında son bir yılda yüzde 25 değer kazanmıştır. Ancak Avrupa’nın ihracatında bir gerileme olmamıştır. Normal olarak **bir ülke parası yabancı ülke paralarına karşı değer kazanırsa (appreciation) o ülkenin ihracatı zora girer.** Çünkü parası değer kazanan ülkenin ihraç mal ve hizmetlerinin fiyatı yabancı ülke paraları (döviz) cinsinden pahalı hale gelmiş olur. Buna karşılık ithalatı kolaylaşır. Çünkü, ithal mal ve hizmetlerin ülke parası cinsinden fiyatları ucuzlar. Halbuki euro değer kazanmasına rağmen AB ihracatında (özellikle Almanya’nın) pek böyle olmamış, ihracat gerilememiş hatta bazı sektörlerde artmıştır.

Yapılan gözlemler bunun en önemli nedeninin **ihracatı artan sektörlerde ana malı ve girdilerin fiyatlarının dolar cinsinden** belirlendiğini göstermektedir. Maliyetlerin dolar cinsinden olması maliyet düşüşüne neden olmakta ve böylece ihracat esnasında euro’nun değer kazanmasından dolayı oluşan rekabet dezavantajı bertaraf edilmektedir.

Bu arada **birçok firmada fiyatlarını dolar bazında belirleyerek döviz riskinden dolayı kaybetmeleri muhtemel rekabet avantajını lehe çevirmeye çalışmaktadır.**

Birçok şirket ise **üretimlerini yabancı ülkelere kaydırarak** ihracat yerine **yerel üretim yapmaya** yöneldi. Böylece euro’nun değer kazanmasıyla zorlanan ihracat yerine doğrudan pazarda üretme ilkesi benimsendi. Bursa’da da birçok firma yabancı ülkelerde fason üretim yapan bazı firmalarla anlaştı.

Ayrıca bazı firmalar ihracatları azalmasına rağmen, **döviz riskini ortadan kaldırmak için (hedging) dolar cinsinden tahviller çıkararak**

borçlanmaya başlamıştır. Böylece, doların değeri düştükçe, birçok hizmeti daha ucuz yapar duruma gelmektedir.

Türkiye’de de TL dolar karşısında uzun bir süre değer kazanmaktadır. İhracatçılar bu durumdan şikayet etmelerine rağmen, **Bursa bölgesi ihracatı azalmamıştır.** Bunun da yukarıda belirttiğim **Avrupa’daki firmaların uyguladığı önlemlere benzer önlemlerle olduğu düşünülebilir.**